

JULIUS
SASNAUSKAS

**KAIP BUVO
PRADŽIOJE...**

BIBLINĖS MEDITACIJOS

NEMOKAMI PIETŪS PAS IZAIJĀ

Nagi visi, kurie trokštate,
ateikite prie vandens!
Net jei neturite pinigų,
ateikite, pirkite duonos ir valgykite!
Ateikite, pirkite vyno ir pieno
be pinigų ir be kainos!
Kodėl mokate pinigus už tai, kas nėra duona,
ir atiduodate uždarbį už tai, kas nepasotina?
Paklauskite manęs, ir valgysite tai, kas gera,
gardžiuositės skanėstais.
Ateikite pas mane ir rūpestingai klausykitės,
kad turėtumėte gyvenimą.
Aš sudarysiu su jumis amžinąją Sandorą,
remdamasis savo ištikimąja meile Dovydui.

Iz 55, 1-3

Nors sakoma, kad *na chaliavu* ir actas saldus, o daugybė re-gėtų vaizdų neleistų tos tiesos paneigti, vis dėlto nemokami dalykai visada bus įtartini. Per daug aišku, kodėl iš dangaus kitąsyk pažyra saldainiai ar degtukų dėžutės. Labdaros valgy-kloje už lėkštę sriubos tau lieps persižegnoti ar bent nutaisyti dėkingą fizionomiją. Šlamšdamas už dyka prezidentūros kie-me įsipareigoji apie tą vietą blogai nekalbėti ir negalvoti. Kad ir labai saldi, dovanota duona būna klastinga. Gudresni žmonės kratosi bet kokios labdaros, kad nepatektų į pinkles, nesiše-mintų, nepalaikytų kažkieno tuštybės.

Ar Dievas pranašo Izaijo lūpomis irgi siūlo tai, kas prime-na nemokamus pietus su visa jų dviprasmybe? Izraelio istori-joje būta kai ko panašaus į masines tautos šventes už mokes-čių mokėtojų pinigų. Visaliaudiniai pokyliai vyko Jeruzalėje pastačius naują Šventyklą. Sykį per metus karaliai kviesdavo varguolius prie stalo ir vaišindavo savo pačių rinktiniais patie-kalais. Šių tradicijų atgarsiai dabar girdėti pranašo žodžiuose. Net evangelijose sklando kvietimai į vaišes, kurios keliamos dovanai. Laikų pabaigos, kaip prabangaus pokylio, įvaizdis for-mavosi veikiamas tikrų faktų, valgymo ir gėrimo iš karaliaus dosnumo.

Tačiau Izaijo laikais tie dalykai tikriausiai tebuvo liūdnas prisiminimas. Pranašas kalba Babilono tremtyje. Nei Šventy-klos, nei karalių nebelikę. Nėra nė mažiausios galimybės atgai-vinti senąsias tradicijas, tad kvietimas ateiti ir gardžiūotis ska-nėstais visiškai tuščias. Tiesa, Izraelio tauta tremtyje nebadavo kaip lietuviai prie Laptevų jūros. Žydai valgė skalsią svetimo karaliaus Nebukadnecaro duoną ir garbino jo dievą Marduką.

Izaijo užuomina apie duoną, kuri nepasotina ir nėra duona, reiškia skausmą ir apmaudą dėl prarastos ištikimybės Jahvei. Pranašas karštligiškai skelbia tikrojo, vienintelio Dievo pranašumą ir mėgina traukti prie jo neištikimą tautą. Keičiantis istorinėms aplinkybėms, tai buvo nesikeičiantis visų Izraelio pranašų pašaukimas.

Iš teksto akivaizdu, kad Dievas, nors ir nugalėtojas, negali savo tautai pasiūlyti jokio tikro pokylio. *Ateikite pas mane ir rūpestingai klausykitės, kad turėtumėte gyvenimą*, – tai visa netikros duonos alternatyva. Tipiškas biblinis pažadas, neapčiuopiamas ir nepagrindžiamas. Klusnumas Dievui pradeda kurti tikrovę, kuri pranoks visa, ką teikia kitos galybės ir valdžios. Žodžiai *kad turėtumėte gyvenimą*, pažįstami mums iš Evangelijos pagal Joną, pranašo požiūriu, geriausiai atskleidžia tiesą, kodėl Dievas nenustygsta traukdamas prie savęs žmogų. Tai tikroji puota – pasilikti su Viešpačiu.

Apie malonę, kurios nenusipirkome ir nenusipelnėme, daug priešnekėta pastaraisiais dešimtmečiais. Biblija iš tiesų krato si bet kokios komercijos Dievo ir žmogaus santykiuose. Ar tai reiškia, kad viskas Dangaus karalystėje – *na chaliavu*? Kviesdamas vaišintis *be pinigų ir be kainos*, Izaijas atveria kelią tiems, kurie dėl savo nuodėmių yra religiniai beturčiai. Gimtosios žemės ir Šventyklos praradimas demoralizavo ištremtą tautą, įklampino žmones į bedievystę. Užuoat šaltai konstatavęs dvasines žaizdas ir skelbęs ultimatyvų „pasitaisymą“, pranašas prabyla užuojautos žodžiais ir primena ištikimos meilės Sandorą, kurios Dievas laikosi nepaisydamas žmogaus klystkelių. Ši žinia visuomet galios tik nesuvaidinto žmogiškojo silpnumo

ir trapumo teritorijose. O ten, kur didžiuojamasi ir pasitikima savo sukaupta religine valiuta, visi Izraelio pranašai bus skeptiški ar kupini ironijos. Žinoma, dvasiniai nuopelnai egzistuoja, bet pamėginęs juos suskaičiuoti ir pateikti kaip avansą už Dievo malonę galų gale turėsi susigėdęs pripažinti, kad Viešpaties akyse esi beturtis.

Taigi ir Dangaus karalystėje labdaros pietūs šiek tiek dvi-prasmiški. Ateikite ir valgykite, gerkite – šis kvietimas išliks per amžius. Bet per Viešpaties puotą gauni tik jį patį, nieko daugiau. Kaip galimybę išgyventi Babilono ar šiaurės Atėnų tremtyje. Kaip apsaugą nuo duonos, kuri nėra duona. Viskas dovanai, nes malonė neturi kainos. Mokėti už ją pradedi pas-kui, kai pasirodo, kad maitinai ne veltui. Kad iš tiesų valgei patį Dievą. Ir dėl to gyvenai.

Tarsi panašu į anuos saldinius iš aukštybių. Verta išsigąsti.

VINYS IR MIGDOLO ŽIEDAI

Tu mane suvedžiojai, VIEŠPATIE,
ir aš leidasi suvedžiojamas.
Tu buvai stipresnis už mane
ir nugalėjai.
Aš nuolat traukiamas per dantį,
kiekvienas šaiposi iš manęs.
Kalbėdamas, turiu rékti,
turiu šaukti: „Smurtas ir skriauda!“
VIEŠPATIES žodis man atnešė
nuolatinę užgaulę ir pajuoką.
Bet kai sakau: „Užmiršiu jį!
Jo vardu daugiau nebekalbėsiu!“ –
Jis būna kaip ugnis,
įsiliepsnojusi mano širdyje,
užsklęsta mano kūne.
Visomis jėgomis stengiuosi jį nuslopinti,
bet nepajėgiu.

Jer 20, 7–9

Ak, imk ir atsirask tokios eilutės šventuosiuose Apreiškimo puslapiuose! Dievas – suvedžiotojas. Dar baisiau, kad pranašas sako pats leidęsis jo suvedžiojamas, pasidavęs, nesipriešinęs. Paliktas vienas ir apleistas. Apsiverkusi pardavėja iš mūsų poezijos klasikos. Bernelis mylėjo ir prisiekė. O dabar krautuvėje tik viny, viny, viny, viny.

Nelaimingos, išduotos žmogiškos meilės išgyvenimai Biblijoje taip dažnai perteikia Dievo santykį su savo tauta, kad gali pamanyti: tikriausias kelias į Dievo gelmes – tapti tragiškos meilės istorijos herojumi. Izraelis vis lyginamas su neištikima mylimąja. Bet ir paties Dievo meilė saviesiems nėra nei skaidri, nei pilna malonybių. Teisusis Jobas per diskusiją danguje lengva ranka mylinčio Dievo atiduodamas siaubingiems išbandymams. Pranašas Izaijas anaipatol ne dėl dangiškų glamonių pertekliaus sako, kad Dievas gali būti arti būdamas toli, t. y. pasitraukdamas ir apleisdamas. Jokūbas grumiasi su juo nakčia Penielyje ir lieka šlubas. Psalmių žmogus išgyvena juodžiausias Dievo tylos ir abejingumo valandas. Pernelyg banalu manyti, kad šitaip tik išmėginama tikėjimo žmogaus kantrybė ir atsidavimas. Daug sykių skundas, kad Dievas, lyg anas bernelis, pamiršo ir nebemyli, eina išvien su karščiausiu šlovinimu ir meilės išpažinimais. Rodos, jei esi atsidavęs Dievui, būtinai turi tapti aklos ir nelaimingos meilės auka. Viename bažnytinio meno muziejuje mačiau skulptūrėlę, vaizduojančią Kristų su Amūro lanku rankose ir vylinga šypsena lūpose. Aišku, tai tik kažin kokio mums nepažįstamo, gal šiek tiek sentimentalus pamaldumo išraiška, bet strėlės, paleistos iš lanko danguje, yra tikras dalykas ir Biblijoje, ir daugelio krikščionių mistikų išgyvenimuose.

Garsus žydų teologas ir filosofas Abrahamas Joshua Heschelis knygoje apie Izraelio pranašus pažymi, kad abu Jeremijo vartojami veiksmožodžiai, *suvedžiojai* ir *nugalėjai*, turi aiškų seksualinį atspalvį ir kaip tik ta prasme vartojami kitose Biblijos vietose. Tiesa, šių eilučių interpretacijos nesibaigia, ir kartais ne vien iš drovumo anas gluminantis *suvedžiojai* tiek lietuviškuose, tiek kitų kalbų Senojo Testamento vertimuose keičiamas mandagesniais žodžiais *patraukei* ar *suviliojai*. Vis dėlto labai tikėtina, kad Jeremijas iš tiesų jautėsi Dievo suvedžiotas ir apleistas, nesulaukęs to, kas jam, kaip pranašui, buvo pažadėta.

Jeremijo pašaukimas, kaip dažna meilės istorija, ateina ne per viziją (plg. Izaiją ar Ezechielį), o per užkalbinimą, per žodį. Pirmame knygos skyriuje Jeremijas, dar visai jaunutis, po žydinčia migdolo šaka išgirsta, kad Dievas dar prieš gimstant jį išsirinko, pašventino ir skyrė būti pranašu tautoms. Jeremijui dejuojant, kad jis tik vaikas ir nemoka kalbėti, Viešpats nenusileis: *Nebijok nieko, nes aš esu su tavimi ir tave apsaugosiu*. Žaidžiant hebrajiškais žodžiais, žydinti migdolo šaka tampa ženklu, kad Dievas budi ir įvykdys savo pažadus. Vaiko lūpos, paliestos Viešpaties rankos, įgaus galią skelbti jo žodį. Suvedžiojimas prasideda.

Turbūt nė vienas Biblijos pranašas nebuvo taip aistringai ir visapusiškai atsidavęs savo pašaukimui kaip Jeremijas. Joks kitas neužsitraukė savo pranašystėmis tiek paniekos, neapykantos ir persekiojimų. Joks kitas taip nedejavo ir nesiskundė savo tragišku likimu. Iš jo vardo rasis net literatūros žanras jeremiada – ištęstas sielvartingas skundas. Tik pats Dievas,

žadėjęs savo išrinktajam apsaugą ir globą, šioje istorijoje pasitrauks į šalį, nutils ir paliks pranašą vieną grumtis su visa Jeruzale, žlungančia nuo savo melo ir kvailumo. Sakoma, kad Jeremijo riksmas nesiliovė Judo žemėje ištisus 40 metų. Galiausiai, anot padavimo, pranašas buvo užmuštas akmenimis.

Tu mane suvedžiojai, Viešpatie, ir aš leidausi suvedžiojamas. Religinė patirtis, sudėta į šią eilutę, yra biblinio santykio su Dievu viršūnė. Tik žinodami Jeremijo istoriją galime suprasti, ką reiškia Jėzaus kančia Alyvų kalne ar priešmirtinis riksmas nuo kryžiaus: *Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?!* Ir apskritai šiedu pranašai lyg broliai dvyniai. Jėzus bus suėmęs visą Jeremijo konfliktą su Jeruzalės Šventykla, kunigų luomu, religijos vadais ir tapęs papiktinimu aplinkiniams. Jis kartos savo pirmtako žodžius apie Šventyklą, paverstą plėšikų lindyne. Ne veltui, kaip liudija evangelijos, dalis amžininkų laikys Jėzų prisikėlusiu Jeremiju.

Mintis apie Dievą suvedžiotąją, kurio negali ir nenori išvengti net kentėdamas ir viską prarasdamas, kai kam padvelks fanatizmu ar beprotybe. Deja, nė vienas iš Biblijos pranašų pats nesirinko pašaukimo ir nemodeliavo savo santykio su Dievu. Viskas nulemta dar prieš gimstant, nesilaikoma jokių taisyklių, atmetama išankstinė teologinė schema. Ir dėl to pranašų likimai geriau už bet kokius stebuklus įrodo, kad Dievas nėra religinės vaizduotės konstruktas. Tokios patirties, kokia perduota Jeremijo knygoje, tiesiog neįmanoma sufantazuoti prie rašomojo stalo ar maldos kambarėlyje.

Kalbama, kad ateities pasaulyje krikščioniui liks tik du pašaukimai – pranašo ir mistiko. Abiem atvejais tektų mokytis iš

Jeremijo. Aišku, nenukopijuosi nei jo gyvenimo, nei dialogo su Dievu. Tačiau šis žmogus tikėjimo horizontą praplečia iki tos vietos, kur grūmojant dangui ir balansuojant ant bedievystės ribos gimsta nepalaužiama ištikimybė neišvengiamam Dievui, pasidavimas jo meilės tamsybėms ir tyriausias jo garbinimas. Tai dvasingumas, kuris iš tiesų turi ateitį.